

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ԺԳ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ Ե.

1855

ՄԱՐՏԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Բնական խեղճ : (Տես երես 37)

Այն դաստիարակները, որոնք որ կրօնքի ներշնչութեամբը իրենք զիրենք կը նուիրեն, պէտք չէ որ նիւթական խնամքներու և բնական դաստիարակութեան յատկական առանձնաշնորհութիւնը աշխարհական ուսուցչաց ու պարծենկոտ յայտարարական թղթոց թողուն. ինչպէս կան դաստիարակութեան տեղումը, որ անոնցմով զարդարուելու կը փափաքին :

Տարակոյս չկայ որ նիւթական կարգին կողմանէ մեծ յառաջադիմութիւն

ըրած է մարդկային ընկերութիւնը : Այս յառաջադիմութիւնը քան զարժանն աւելի հարկաւոր սեպել պէտք չէ, ու իրեն չինկած տեղը տալ, բայց և ոչ իրեն պատշաճ մասն ալ զլանալ :

Ուրեմն առանց երկբայութեան կ'ըսեմ, թէ պէտք չէ ամենեւին որ քրիստոնէական կրթարանները, եկեղեցական վարժոցները ուրիշներէն վար մնան, այս կողմանէ ալ հարկաւորը կամ պատշաճն ընելով : Շատ կը փափաքէի որ այս կրթարանները այս կողմանէ ալ

Վաղղիոյ մէջ գտնուածներէն ամենէն աւելի կարգաւորեալն ըլլային :

Սիշտ այս ոգին ունեցեր է Վրօնքը , և այս փոյթը Նկեղեցին : — Սիշտ կրտաւրակուսի որ հոգին քան զմարմինը վեր է . սնունդը , հագնելըն ու ամէն բնական խնամք քան զմտաց սնունդը ու քան զհոգեկան խնամքները նուազ հարկաւոր են :

Ս վերայ այսր ամենայնի Նկեղեցին կը սորվեցնէ որ մարդուս մարմինը հոգիէն ետեւ ըստուծոյ աւելի ազնուական գործածն է : Նիւթական ստեղծուածոց ամենէն չքնաղն ալ անոր հետ համեմատութիւն չունի . այս բանիս դիւրաւ խելք կը պառկի : Սարմինը իբրեւ հոգւոյն բնակարանն է . ինքն է հոգւոյն գործարանը , գործին , ու արտաքին կարողութիւնը . և անշուշտ այս պատճառաւ ըստուած հոգաց ու իր ձեռքովը զանիկայ կերպարանեց . և այդ աստուածային ձեռքովը շինուած գործը՝ երկրիս երեսը տիեզերաց մէջ եղած բաներուն ամենէն աւելի վայելուչն է ձեռքովը ու աւելի գեղեցիկը կերպարանօք :

Բաւական է մէյ մը տեսնել ժպիտը , նայուածքը , գոյնը , խօսքն ու շնորհքը՝ որ տղուն երեսին վրայ կը փայլի և իրեն գծագրութիւնը կը գեղեցկացնէ . բաւական է տեսնել թէ ինչ շունչ է որ զինքը կը կենդանացնէ , ինչ զօրութի է որ զինքը կը բռնէ , ինչ եռանդ որ զինքը կը վառէ ու կը բորբոքէ . և այն ատենը մարդ կ'իմանայ որ մարմնոյն գեղեցկութիւնը , վայելութիւնը , պարզութիւնը , ազգութիւնը , ճարտարութիւնը , արագաշարժութիւնը՝ ամենեւին արհամարհելի բաներ չեն : () արմանք չէ որ Նկեղեցին մասնաւոր օրէնքներով արգելք դրած է որ ի սրբութիւնս ու ի սրբազան պաշտամունս չմտնան անոնք , որ մարմնոյ տգեղութիւն մը ունին :

Ս վ չգիտեր Ս . Վրիգոր Սեծին սրտաշարժ պատմութիւնը , որ օր մը հռոմէական հրապարակէն՝ անցնելու ա-

տեն՝ տեսաւ որ անգղիացի գերիներ ծախելու դրեր էին : Ենոնց բարեկազմ մարմնոյն և գեղեցիկ ու պարզ դէմքերուն վրայ սքանչացած՝ Ինչ ընտանեան , կանչեց , որ այդպիսի մարդիկ չձանչնան Աւետարանին Աստուծոյ : Եւ այս դիպումին պատճառաւ Ս . Վրիգորն ուս կրօնաւորը իր ընկերներովն ինչ գղիա խրկեց , որ զանոնք քրիստոնեայ ըրին :

Բայց թէ որ բան մը չկայ որ այս աշխարհքիս մէջ հաւասարի մարմնոյ ազնուականութեանը՝ մտաց ընկեր ու ծառայող ըլլալուն պատճառաւ , հապաքինչ պիտի ըլլայ արդեօք իրեն հանդերձալ վիճակը , ուր որ ըստուած իրեն երկնային կերպարանափոխութիւն մը պատրաստած է , որ իր ծառայութեանցը փառաւոր փոխարինութիւն ու իր անմահ երջանկութիւնը պիտի ըլլայ :

Բնական դաստիարակութեան վախճանը զգայարանքներն ու անոնց չար հակամիտութիւնները գգուել չէ . հապա զմարդ , որ հոգի ու մարմին է , որ չափ կարելի է՝ ուժեղ , առողջ , ու արտաքին պատահարներէն ազատ ընել է : Եւ իսկ խօսքս միայն բաւական է այս դաստիարակութեան մեծութիւնն ու հարկաւորութիւնը հասկըցնելու : Եւ իրաւքնէ մարդ մը որչափ խելացի ու աշխատասէր ըլլայ՝ թէ որ մարմինը պընդակազմ չըլլայ , բանի չգար : Հիւանդութեանց գերի՝ ամէն մէկ քայլ առնելուն կանկ կ'առնէ կը կենայ : Վարուածեանց , գիտութեանց , արուեստից , ստորին աստիճանի բանուորութենէն սկսեալ ինչուան բարձրագոյն պարասպմունքները , առանց քաջողութեան օգնականութեանը մտադրութիւն ընելը կարելի չէ :

Եւ առողջութիւնը՝ որ այսչափ պիտանի է՝ պահելը , զօրացնելը , կամ պաշտպանելը ընկնելը՝ բնական դաստիարակութեան նպատակն է . և այս պատճառիս համար , ինչպէս որ ուրիշ անգամ ըսի , ոչ շատ մեղկ պիտի ըլլայ և ոչ շատ խիստ : Սեղի դաստիարակութիւնը փափկավար կ'ընէ ու կը ջլատէ մարմին-

1 Հռոմայ հրապարակաց մէկուն հռոմայեցիք հրապարակ (Forum) կ'ըսէին , ուր քաղաքական համարմութիւններն ու դատաստանները կ'ըլլային :

նը , և ոչ թէ կ'ուժովցընէ . իսկ մէկալ կողմանէ ալ շատ խիստ կամ անխնամ դաստիարակութիւնը շատ ծանր ու շատ վտանգաւոր անտեղութեանց պատճառ կ'ըլլայ :

Եւրոպացոյ դէ իցէն Բարթոլոմէոս Գալիլէոսի խոսքն : Եւրոպացի պիտի ըսեն իրենց աշակերտացն այն վարժապետները , զորոնք որ կրօնքը կը շարժէ 'ի նուիրումն անձին :

Սարգստեան չէ խաբէ ինքը զինքը . այս բնական դաստիարակութիւնը , որ պէս զի լաւ ըլլայ , անթիւ խնամք կը պահանջէ : Եւ այս գործքը դաստիարակին ամենէն աւելի բազմապատիկ ու աշխատալի պարտքն է , մանր մունր ու բազմաշխատ հոգով լեցուն : Բայց այդ հոգը իրեն պարտք մըն է , ու խղճմտանքով անհոգ կենալ չըլլար : Եւս բանիս մէջն ալ ուրիշ բաներուն պէս՝ կամաւոր անհոգութիւն մեղադրելի է : Եւստի տուն ու երկիրը կը լինին ամէն բանի մտադրութիւն կ'ընէ . այս մասիս մէջն ալ մասնաւորապէս չկայ բան՝ որ իր պարտքէն դուրս ըլլայ : Հայր եղի , կ'ըսեմ ես իրեն Ֆենելոնի հետ . բայց այս բաւական չէ , հայր աւելի : Եւս խնամք , ամէն նախատեսութիւն , ամէն գորով ունեցիր , երբեմն ալ նաև ինչ որ մայրենի տկարութիւնը խելացի , ճարտար և ընտիր բան մ'ալ ունի : Բու դաստիարակած աշակերտացդ եղիր իբրև թէ հայրենի և մայրենի՝ Եւստիոս նախախնամութիւնը :

Յորից Բիւլեմ Գալիլէոս , կ'ըսէ տեղ մը Սուրբ Գիորջը : Եւս լաւ . իրաւ է , ես ինծի կ'ըսէի՝ քանի որ կեանքս տըղաք դաստիարակելու նուիրած էի , այս խօսքս ինծի շատ յարմար կը տեսնեմ : Իրենց ոտքի ամանին կապէն սկսած՝ մինչև իրենց հոգւոյն ամենաբարձր , իրենց մտքին ամենափափուկ , իրենց սրտին ազնուականագոյն , ու մարդկային վիճակին ամենակարեւոր , և յաւիտենա

կան վիճակին ամենամեծ բանը . ահա այս ամէն բան՝ ինձի յանձնուած են , ահա այս ամէն բան իրենց դաստիարակութեան մէջ կը բովանդակուի :

Եւս մեծ գործք : Եւրոպացի դժուարին բան որ դաստիարակին նուիրումնքը երբեմն չտկարանայ . վասն զի՝ յախախնաւ մութիւնն ալ , որուն պատկերն է դաստիարակը , այս ամէն բանի խնամքն ունի ու բանէ մ'ալ չչիթի . բայց դաստիարակը շատ անգամ այս ամէն բանին հոգը վրան պիտի առնէ՝ ինչուան անհանգիստ ալ ըլլալով . այս ամէն տղոց խնամքը վրան , ու իրենց կենացը պատասխանատու ըլլալով , պէտք է որ իրենց բան մըն ալ չպակսի :

Եւստիոս դաստիարակին անարժան բան է որ իր պակասութեամբ անոնց բանաւոր կարօտութիւններէն մէկն ալ պակաս մնայ :

Եւստիոս Եւրոպացի յանձն առած է տղայքը դաստիարակել , պէտք է իրեն ձեռքը լաւ , մանաւանդ թէ Եւրոպացի դաստիարակութիւնը , քան թէ ու իցէ ուրիշ ձեռքը . թէ որ դաստիարակ մը այս պէս չկրնար ընել , պէտք է որ ետ քաշուի . բայց այս բանը կրօնքի ազդեցութեամբ աւելի կ'ըլլայ՝ քան թէ ինչ և իցէ ուրիշ կերպով : Եւստիոս յանձնառուքը ամէն բան աւելի դիւրին կ'ընէ կրօնքի ազդեցութեամբ : Եւս բանը միշտ այսպէս եղած է ու միշտ այսպէս պիտի ըլլայ : Եւստիոս տեսնէ 'ի վեր այդ համարմունքն ու այդ պատիւը ունեցեր են քրիստոնէական դաստիարակութեան տեղուանք , շատ քիչ 'ի բաց առնելով :

Եւստիոս , որչափ ալ ազնուական անշահախնդրութիւն ըլլայ և որչափ նուիրումնք անձին , մարդկային տկարութիւնը կայ՝ որ չկրնար ամէն բան նախատեսանել , ու ամէն բանի գէմն առնուլ . և յանդուգն գանգատներ կամ ինքնահաճոյ պահանջմունքներ շատ անգամ ամենէն աւելի անձնանուէր դաստիարակաց սիրտը վշտացուցեր են :

Եւստիոս տեսնէ պէտք է մէկէն միտք բերել թէ մարդիկ երբեմն աստուածային

1 Եւրոպացի Բիւլեմ Գալիլէոս , կ'ըսէ քահանայն հաղորդութենէն առաջ :

Եւստիոս Եւրոպացի յանձն առած է տղայքը , կ'ըսէ Եւրոպացի իր ազդեցութեամբ :

Վախախնամութեան վրայ ալ կը գան-
գատին , երբ Մատուած , չէ թէ տկա-
րութեամբ , հապա իմաստութեամբ՝
թոյլ կու տայ որ այս աշխարհքիս վրայ
բանի մը կարօտութիւն քաշեն . ու այս
մտածութիւնը պէտք է իրենց համբե-
րութիւն , ներողամտութիւն ազդէ՝ գո-
նէ տղոց վրայ : Պէտք է որ խոնարհու-
թեամբ խոստովանիմ թէ ինձի բան մը
այնպէս դժուարին չէ երեւցած՝ ինչպէս
այս առաքինութիւնները . այսպիսի դի-
պուածներու մէջ՝ այն խեղճ տղոց կոշտ
ապերախտութիւնն ու անիրաւութիւ-
նը զիս միշտ անողորբելի ըրեր են : Վու-
ցէ սխալեր եմ :

Բայց ինչ որ է նէ , առողջութեան
հարկաւոր եօթը բան կայ .

- Ա . Բղէկ օդ .
- Բ . Բղէկ ուտելիք .
- Գ . Կանոնաւորեալ կեանք .
- Դ . Սարմնոյ կրթութիւն ու խաղ .
- Ե . () դոյ պատշաճական բարեխառ-
նութիւն .

Զ . Սաքրութիւն .

Է . Բժշկական խնամք :

Բայտ ամենուն մէջ կայ բան՝ որ դաս-
տիարակին մասնաւոր զգուշութիւն պի-
տի ըլլայ . կայ ալ որ իրեն տղոցն ընել
պիտի տայ . կան ալ որ տղաք ինքիրեն
պիտի ընեն , բայց անոնց վրայ ալ պէտք
է որ հսկէ ու մտադրութիւն ունենայ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վիկտոր Աֆիէրի : (Տես երես 57)

Բֆիէրի 1782^ն տասներորս ողբեր-
գութիւն շինած էր , որոնցմէ տասը
Սիենա տպուեցան : Բոնք շատ ձայն
հանեցին Իտալիոյ մէջ , և շատ հակա-
ռակորդներ ալ ելան , մասնաւորապէս
լեզուին յստակութեան ու պարզու-
թեան կողմանէ . ինքը պատասխան
տուաւ միայն Վախապիճի անունով
գիտնականին նամակին , որ շատ խել-

քով ու մարդավայել կերպով գրած էր :
Կը գովէր Վախապիճի իր մեծ հան-
ձարը , ու շատ գեղեցկութիւններ տես-
նելուն իր ողբերգութեանց մէջ՝ վերա-
նորոգիչ կը սեպէր զինքը իտալական
ողբերգութեան . բայց միանգամայն լե-
զուին համար կ'ըսէր թէ խոստութեամբ
ըր այնչափ ախորժելի չէր , և շատ յար-
մար չէր ողբերգութեան : Բֆիէրի
այս կողմանէ մասամբ կը ջանայ ինքզին-
քը պաշտպանելու , ըսելով ալ թէ ողբ-
երգութեան համար այսպիսի ոճ մը
կը փնտրուէր ինքը : Բայտ երկու նամակ-
ներն Բֆիէրեայ գործոց հետ տպուած
են : Հետեւեալ տարին աշնան Բնգղիա
գնաց Բֆիէրի . ու ետքը Վոսկանա
գառնալով՝ երբոր 1785^ն Եպիսկոպոս
սուհին Վաղղիա գնաց , ինքն ալ Բա-
րիզ եկաւ , ու ողբերգութիւններն և ու-
րիշ գործքերը հոն տպել տուաւ : Բայց
երկայն ատեն չկրցան կենալ Բարիզ .
որովհետեւ օր օրուան վրայ քաղաքական
խռովութիւնը կը զայրանար , ու ամե-
նուն սիրտը վախ կը ձգէր . արդէն կում
սուհին ալ Բնգղիա ու Հոլանտա տես-
նել ուզելուն՝ 1791^ն գարնան օրերը
ձամբայ ելան : Նանապարհորդութիւ-
նը չմընցուցած՝ լսեցին որ Բարիզ հա-
սարակաց գոյից հետ առանձնականացն
ալ վտանգի մէջ էր . անոր համար փու-
թացին դարձան մայրաքաղաքը : Խել
մը ամիս թէպէտ հոն կեցաւ Բֆիէրի ,
բայց աշխատութեան մը ձեռք զարնել
չկրցաւ՝ խռովութեան մտմտութիւն պատ-
ճառաւ . այդչափ զինքը կը վախցընէ
եղեր օրինաւոր իշխանութեան մը դէմ
եղած ապստամբութիւնը . վերջապէս
տեսող եղաւ 1792 տարւոյն օգոստոսի
10^ն ահաւոր ու խռովայոյզ դիպուա-
ծին : Սոսկացաւ մնաց Բֆիէրի , և
մէկէն միտքը դրաւ փախչիլ . և որոշած
օրուրնէն առաջ ձամբայ ելաւ կոմսու-
հայն հետ : Բայց քաղաքէն ելան չեւան՝
խուսմբ մը ապստամբներ դիմացինն ա-
ռին ու կառքերը բռնեցին : Բնվախ
ձակատ մը ցուցուց Բֆիէրի , եր-
դուրնցաւ որ իտալացի էր , և անցագիր
ները հանեց . և կէս ժամ մը վիճեւն